

נוֹוִינֵי קְרָקַוּבְּסִיקִיה Nowiny Krakowskie

גלוון 148 יוני 2019 סיוון תשע"ט

ארגון יוצאי קראקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתובת, עורך והבאה לדפוס : ליל הבר
רח' הנריות, 31, הרצליה, 4672630
cracowassociation@gmail.com
טלפון : 09-9579540, פקס : 054-4436366
www.cracow.org.il
www.facebook.com/groups/cracowassociation

בטאון ארגון יוצאי קראקוב בישראל

שיתות פעללה בין ארגון קראקוב לבין אגודת אהובי ההיסטוריה בעיר

האודוגנים, כדי לפתח ביחיד את העשור העצום של ההיסטוריה והתרבות של העיר, אשר במשך מאות שנים הוויחטה והועמקה על ידי יהודי קראקוב. פעילות זו מתבצע בדריכים ובוות החל ממבוגשים הדדים בין צעירים מפולין, ישראל ומדינות אחרות; עבו בהרעות וסדנאות לקבוצות אוכלוסייה שונות; פאנלים של מומחים ודיונים; פרטומים משותפים של גורמים בשתי הארכזות ופעליות תרבות.

שני הצדדים נכוונים לשתף פעולה עם ארגונים ומוסדות הפועלים לבניית יחסים טובים ופוריים".

חותמים על מכתב כוונות, משמאל לימין : פרופ' יאצק פורחלא, לili הבר, מר מיכאל ניזבטובסקי

ב-22 במאי נחתם מכתב כוונות על שיתוף פעולה בין ארגון יוצאי קראקוב בישראל לבין אגודת אהובי ההיסטוריה והמוניינים בקרקוב Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. החותמים, Jacek Purchla, נשייא אגדת אהובי ההיסטוריה והמוניינים, ולILI הבר, יו"ר ארגון יוצאי קראקוב בישראל, הדגישו בדבריהם כי קראקוב היא מורשת مشותפת של כל תושבייה בעבר ובהווה.

שני הארגונים הכריזו על כוונתם לפעול במשותף להביא לתודעת הכלל את מורשת קראקוב. שיתוף הפעולה כולל בין היתר חילופי משלחות ומפגשים משותפים של צעירים, הרצלאות, סדנאות, ופרסומים. על מנת להבטיח כי תחום הפעולות המשותף יהיה פורה ככל האפשר.

פרופ' לוקש תומש סרока Lukasz Tomasz Sroka מהאוניברסיטה הפדגוגית בקרקוב, מונה לנציג האגודה מול ארגון יוצאי קראקוב בישראל וਯוצאי קראקוב בעולם.

וכך נושאו הדברים במסמך :

"קראקוב היא מושחת משותפת לכל תושביה, בהווה וב עבר, ללא תלות באזרחותם או באמונתם. קראקוב היא עיר שנבנתה על ידי פולנים, יהודים, גרמנים, צ'כים, איטלקים ואחרים. אבל מלך המיעוטים האתניים והזרתיים, היהודים מילאו תפקיד מיוחד בהתפתחותה. מלומדים יהודים, אמנים, אדריכלים, שערכיהם דין, רופאים, טוחרים, אנשי מלאכה, ובכלל מקצוע רבים אחרים חי ועבדו כאן במשך מאות שנים".

בשנת 1938 התגוררו כאן כ- 65,000 יהודים שהיוו כ- 25% מאוכלוסיית העיר. מלחתת העולם השנייה הביאה למותם של הרוב המכריע של התושבים היהודים והביאה לשינוי אלים בזיהותה של העיר.

ביום השנה ה- 80 לפוז'ן מלחמת העולם השנייה, עוזדים ייחד האגודה למורת קראקוב וארגון יוצאי קראקוב בקרליה לזכרו את כל תושבי העיר שנספו במהלך אוטה תקופה קיטטוטלית, ובמיוחד לזכרו את היהודים שהמלחמה הביאה עמה שואה חסות תקדים בהיסטוריה האנושית".

על מנת לפעול להנצחת יהודי קראקוב אנו מתחייבים לשיתוף פעולה הדוק ופעילות משותפת בין שני

תזכורת נוספת לתשלום דמי חבר לשנת 2019!

רבים טרם שילמו את דמי חבר השנתיים, ואנו מתקשים לממן את הפעילויות, ולכן מתקשים לממן את הפעילויות, ואנו מתקשים לממן את הפעילויות, ואנו מתקשים לממן את הפעילויות,

לארגון יוצאי קראקוב, רח' הנריות, 31, הרצליה 4672630

או לבצע העברה בנקאית לחשבון הארגון: בנק איגוד (13) סניף הסדרנות (079) חשבון 2167/89

קהילה יהודית קרכוב החליטה להנציח את הרב דוד אלתר קורצמן, ועל הבית ששימש את בית היתומים, ברוחוב דיטלה 64, יוצב שלט לזכרו של הפלינטראוף ופטרון היתומים.

השלט יתנד במליך ימי פסטיבל התרבות היהודית שיתקיים בסוף החודש בקרקוב.

קבוצת היתומים אל הרכבת שהובילה אותם למות בתאי הגזים בבלז'ץ. בשל הדמיון בנסיבות המות הוא מכונה לעיתום "יאנווש קורצ'ק" הקרקובאי.

בשנת 2017, במלאת 10 שנים לפיעילות הקבוצה, החליטו החברים, ובראשם גב' מאגוז'טה Fus Małgorzata, לפעול להנצחת המקום בו עמד בית היתומים בגטו, ברוחוב יוזפינסקה 41. באותו אירוע הם הציבו שלט לזכר המקום ויתומיו, ושתלו עזרת תושבי האיור פרחוי כרכום. בהמשך לאוთה פעילות החיליטה הקבוצה לפועל להנצחתו של קורצמן שהיה "אב היתומים" על ידי קריאת רחוב על שמו. הקבוצה החתימה מאות תושבים על הבקשה, וגם הארגונים היהודיים הפועלים בעיר תמכו ביוזמה זו.

"דוד קורצמן היה קרכובאי, יהודי, איש עסקים מצלה, פטרון האירופים ההיסטוריים וחיבורו לעשרות בחירות בלתי אפשריות, והואבחר להיות בן אדם" אמרה גב' מאגוז'טה פוס בדבירה בפני מועצת העיר קרכוב.

בקרכוב יש שבעה רחובות על שם של יהודים, רובם ברובע קו'ימייז':

ברק יוסלביץ, הרב מיזלס,
ד"ר יונתן ורשואר, לודוויג זמנגהוף,
יוסף סרה, ושנוי רחובות ע"ש -
יוליאן אלכסנדרוביץ וד"ר טברדה.

הרחוב ע"ש דוד קורצמן הוא הראשון על שם יהודי שנרצח בשואה.

בקרכוב יהיה רחוב על שם דוד קורצמן

היה ממייסדי "אגודת ישראל העולמית" חבר הוועד הפועל העולמי של "אגודת ישראל" ונשיא "אגודת ישראל" בקרקוב. היה בין המייסדים של סמינר "בית יעקב", שימש כחבר הוועד הציורי שליד הסמינר, ותרם להקמת בינוי המפואר. היה עוזרו וייעצו של הרב מלבילין, הרב מאיר שפירא ובין מייסדי "ישיבת חכמי לובלין". בעבודתו הציורית ראה את עוד חייו ולמעשה הקדיש לה את כל עתוותו ואת כל מה שנותר.

החל משנת 1918 היה מעורב בניהול בית היתומים "מדגלייתומים" שברחוב דיטלה 64, היה נשיא בית היתומים ומנהל המוסד בפועל. את כל כוחותיו השקיע בניהול המוסד, בפיתוחו ובשכלולו. קשרו היה ליתומים בעבותות אהבה אמיצים, ננים ועמוסים, דאג להם וטיפל בהם ברוך ובהבה. חניכיו ראו בו את "אבי היתומים".

לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה, הקדיש דוד קורצמן את עצמו לחילוץ להצלת בית-היתומים, והמשיך במאציו גם לאחר העברת בית היתומים לגטו, בשנת 1941. בבית שברחוב יוזפינסקה 41 היו כ-200 יתומים.

באקציה של אוקטובר 1942 סרב להיפרד מיתומיו, ולנצל - הוא ומנהלת בית היתומים, גברת אננה רגינה פoirشتין ובעה يولיאן - את הצעת הגרמנים לעזוב את בית היתומים ולהשאר בגטו, והשלשה צעדו בראש מסחר לבזול ומווצר מתקפת.

בישיבת מועצת העיר קרכוב בתחילת מאי החליטה המועצה לכרוא לאחד הרחובות החדשניים ברובע דמבקי, Dębniki, על שמו של דוד אלתר קורצמן, פילנטרופ יהודי שתמך וניהל את בית היתומים ברוחוב דיטלה 64 בקרקוב, וצד בראש קבוצת היתומים בדרכם האחורה לבלויז', באקציה של 28 באוקטובר 1942.

דוד אלתר קורצמן, צ'שוב 25.5.1865 - 28.10.1942 - בלז'ץ

קבוצה של מדריכי תיירים בקרקוב, הפועלים במסגרת Free Walkative Tour, היא שעומדת מאחוריו יוזמה מבורכת זו.

ר' אלתר דוד קורצמן נולד בעיר זו, שוב שבגליציה בשנת 1865, וucker לקרקוב בצעירותו, בשנת 1887. יחד עם משפחתו התגורר ברחוב מוסטובה 10, והיה בעליו של בית מסחר לבזול ומווצר מתקפת.

אננה רגינה (Regina 15.11.1891 קולומיה-1942 בלז'ץ) ובעה يولיאן ליאופולד פoirشتין (?-1942 בלז'ץ), בני הזוג גרן ובעלה, משנות העשרים, בבית היתומים ברוחוב דיטלה 64. יחד עם דוד אלתר קורצמן ומנהל הבית, יחזקאל אנטנברג, הלכו יחד עם היתומים בדרכם האחורה לתאי הגזים בבלז'ץ.

השואה הייתה גם בצבא

לפני שנמלטו להונגריה בזיהוות אלה, דודתי ובעלה רצו לבחון איך הם נראים בעיניו של גוי פולני שאינו מכיר אותם. השנה הייתה 1943. לדודתי היה מכר בקרקוב בשם באראנוובסקי, שמשמעותו מורשתה. הם נסעו לורשה, צללו למשפחה באראנוובסקי והודיעו להם שהם בבית מלון ויש להם דבר-מה בשביבם מאביהם בקרקוב. בנו של באראנוובסקי הגיע בעצמו. הם שוחחו ומסרו לו דרישת שלום.

לאחר חצי שעה, דודתי סיירה לו כי היא יהודיה, הבת של מאיר ומילה שור מ Krakow. תגובתו הראשונה של באראנוובסקי הייתה להסתכל לכיוון הדלת, אם היא סגורה ואם איש אינו מאחורי דלתה. דודתי הסבירה לו שהם רוצחים לדעת איזה רושם עשו עליו, והאם לדעתו יוכל להתחזות כפולנים נוצרים. באראנוובסקי לא הסגיר אותן.

הוא השיב להם כך: הופעטו החיצונית של דודי, בלונדי עם עיניים ירוקות, הנicha את דעתו, אבל בדיורו היו ליוקויים שמקורם ביידיש. אצל דודתי, המצב היה בדיקוק להיפך: הדיבור – פולנית וגרמנית – היה מושלם, אך המראה החיצוני בסימן נובק, שם להשתדל להיות ייחד – על דודתי לדבר ועל בעלה להיראות. כך עשו, ושרדו.

הסטודנט הפולני מהאוניברסיטה היגולנית בקרקוב: בת-דודה של אבא שלי, מרילה פרנקל (כיוום: גוברניק), השיגה תעודה זהות פולנית בשם "מרינה נובק", שם פרטיים בדויים, וחיתה בזיהות זו כגודה פולנית בקרקוב. בהיותה סטודנטית עיריה יפה ומכורת לפני המלחמה, החליטה, בעצתה הטובה של סבתאי לעבר לברלין, שהוכרזה " יודנריין" ("נקיה מיהודיים"), שם איש אינו מכיר אותה.

כאשר נכנסה לשדרד לתיווך עובדה על-מנת לבקש הפניה לברלין ועמדת מול הפקיד האחראי על כך, נדהמה וקפאה מפחד: האיש שישב מולה היה לפני המלחמה סטודנט באראנוובסקי, ובקרה היא והוא נפגשו يوم-יום בספרייה האוניברסיטה בשעה 12:00. בספריה היה נהוג לרשום את המקום בו יושבים, השם ושם הספר. כך שהיה ידוע מה שמו והוא ידע את שמה, וכך ידע ששם מרילה פרנקל והוא יהודיה.

מרילה הייתה בטוחה שהיא אבודה ואז הפולני, בחוכמתו, התנהג כאילו מעולם לא ראה אותה ובأدיבות שאל מה רצונה, מה שמה ורשם את כל הפרטים המזוייפים. מהשאלות ששאל הבינה שהזהה אותה: למשל, בדרך כלל פועלת כמו שהיא נסעת בקבוצה גדולה של פועלים, אך הוא שאל אותה אם היא רוצה לנסוע במשלוח קטו ונתן לה תעודה לנסוע בלבד. כמו כן שאל אותה אם היא מוכנה לעשות חיטוי נגד כינים בבית, ולא ללבת עם כל הפעולות לחיטוי כללי.

הוא הזמין אותה לבוא שוב כעbor שבועיים על-מנת לקבל את הפניה לברלין; ולאחר שבועיים, להפתעתה ולמרות חרדה שיחכה לה שם גסטאפו, נכנסה וקיבלה את התעודות. בכל הפגישות ביניהם, אותו פולני שמר על ארשת פנים כאילו לא ראה אותה מעולם. בזכותו – מרילה ניצלה.

דוח שוו

השואה הייתה גם בצבא, ולא רק בתמונות שחור-לבן; בחשכת השואה הבלתי גם ניצוצות של אור:

אבי נולד בקרקוב, פולין. הוריו (סבא וסבתא שלי) נרצחו בשואה וכן רבים מבני משפחתנו. שמעתי עדויות מחרידות אוזות התנהגות פולנים לא-יהודים בשואה, אך גם שמעתי מבני משפחתי עדויות אחרות, על פולנים, אותן חשוב לא-פחות לדעת, לזכור ולהזכיר:

פרופ' תדיוש קובלסקי, מזרחן מהאוניברסיטה היגולנית בקרקוב: סבא שלי, מאיר שור הי"ד, היה בעל נתינות תורכית מדורני דורות. בתקופת הכיבוש הגרמני נתיניות זו העניקה למשפחחה חסינות מפני רדייפות והשמדה. כאשר הנתינות הטורכית של המשפחחה בוטלה, פרופ' קובלסקי הסביר את הספרייה המשפחתייה העתיקה במרתפי האוניברסיטה; ובתום המלחמה החזיר ספריה זו למשפחה מבלי לבקש עבור כך תמורה.

השורט הפולני מהמשטרה הכחולה בקרקוב: שוטר פולני מיהר להזהר את סבא שלי על כך שראתה על שולחן מפקד הגסטאפו בקראקוב מכתב מהקוינסל הכללי של תורכיה בברלין, לפיו הנתינות הטורכית של המשפחחה בוטלה. התורכים הודיעו על כך לגסטאפו בלבד. בעקבות זאת, המשפחחה ירצה מיד למחתרת ובזכות האזהרה של אותו שוטר פולני, ניצלו חייהם של דודתי ברנדה, בעלה אלף פלוטשניק ובנותיהם דורותקה/דבי וצלינה. המכתב שאותו שוטר פולני טען שראתה על שולחן מפקד הגסטאפו ומפניו הזהיר – נtagלה 70 שנים מאוחר יותר בארכיו הלאומי בקראקוב.

העיר הפולני, באראנוובסקי, מורה: דודתי ובעלה, ברנדה ואלק פלוטשניק, הצליכו לקנות בכספי מלא תעודות זהות פולניות אמתיות של פולנים לא-יהודים שנטשו. אלה שמכרו להם אותן השמידו את תעודות הפטירה של הנפטרים.

הסבים מאיר שור ומרילה (מילה) לבית פרנקל הי"ד;
נרצחו בפלשוב ב-8.7.1943.

זאב וולף פרידמן הי"ד 1879-1942

בדרכו אביו הנדבן הגדול ר' אליהו צבי, והמשיך את המסורת היפה של בית פרידמן מוילצ'יקה.

חוותנו, הרב רפפורט, נפטר בשנת תרפ"א, ור' וולף החזיק אז כבר מעמד איתן בעיר, והלך מחליל אל חיל בעבודתו הציורית. בשנת 1938 עזר הרבה בחלוקת הפליטים מגרמניה.

על פי יוזמתו הוקם בקרקוב מקווה מודרני, ברוחב פאולינסקה, שעזר הרבה לקיום טהרת המשפחה בעיר. היה גם ממיסדי החדר "יסודי התורה" ברחוב דיטלובסקה.

בשואת

כשפרצה מלמת העולם השנייה נמלט ר' וולף פרידמן לעיר פשמישל, ושם לערימים סטרי ובוליכוב, שהיו באיזור הכיבוש הסובייטי. אחרי שהגרמנים כבשו את גליציה המזרחית, בשנת 1941, יחד עם אשטו ובניויהם פריבעה ומילכה, גורשו כולם למחנה ההשמדה בלז'ץ, ושם נרצחו.

על פי מאמו באניצ'קלופדייה
"אללה א זטלעַה" אוסף תולדות
קדוֹשיַׁת שׂ-תשׂה, בהוצאת
המכון לחקר בעיות היהדות
החדדית

لتורה וליהדות. כשחלה לחשיפה את חלומה, והתחילה ללמד קבוצה קטנה של ילדים, לא רבים היו שכירו ב"חדר" זה את הצעד המהפקני. ברוחב קאטז'ינה נוסד על ידה "בית יעקב" הראשון, שבו הייתה שרה שנירר המורה והמנלת. בין אלה שעזרו לה היה ר' וולף פרידמן.

זהה ר' וולף לראות בהפתחותה הנפלאה של התנועה, בכל כוחותיו השתתף בעבודה למען "בית יעקב", והוא בין מייסדי הסמינריון הגדל בקרקוב, אשר ממנו יצאו מורות לכל רחבי המדינה. הוא עזר בראש העסוקנים בנושא, ר' אשר שפירא, שנשא על שמו את על הקמת ווחזקת הסמינריון.

מועד לסיום הפולני

זמן שניינו ליידי קראקוב שווין זכויות, הם היו מייצגים בבית המשפטים. הרב ר' בר מיזיש ייצג את יהודיו קראקוב בבית המשפטים האוסטריאי בקוז'ימייז בשנת 1849. הרב ר' שמואון סופר היה חבר הפרלמנט האוסטרי בוינה (הוא אמן לא נבחר בקרקוב, אלא בעיר אחרת). כשהיה קראקוב בחורו בפעם החדשה, ויהודי קראקוב נבחרו בפעם הראשונה את נציגים לסייע, נבחר הרב ד"ר יהושע טהון, שהציגו כנואם בחסד ומנהיג היהדות הפולנית. אחרי שהסיעים המכונן גמר את עבודתו בשנת 1922, נבחר סיימ רגיל חדש, ביום 5 בנובמבר 1922.

בחירה זו הזדרזו הארגונים היהודיים להציג את בראש מועמדיהם. בקרקוב עמד בראש הרשימה היהודית הרב ד"ר טהון, ואחריו באו נציגי הארגונים האחרים, וביניהם, במקום נכבד, ר' וולף פרידמן, נציג אגודות ישראל. כשהועמד אז בראשות היהדות בקרקוב היה זה סימן שהוא מוכך והינו שליח ציבור נאמן של הקהילה עתיקת היום – אם כי, כמובן, המנדט היה מיועד בשביל ד"ר טהון.

עסקנותו

ר' וולף פרידמן השתתף בהנהגת מוסדות חסיד שונים בקרקוב, כמו "אסיפות זקנים", "מגדלי יתומים" ועוד. היה בעצמו בעל צדקה, שהלך

ר' זאב וולף פרידמן, איש קראקוב

בווילצ'יקה הסמוכה לקרקוב גרבعل-ቤת חשוב בשם ר' אליהו צבי פרידמן. הוא היה איש חסיד, בר אוריון, אריסטוקרט חרדי במלוא מובן המילה, שקיבל חינוך בתורה ובחסידות מהוריו, ר' אברהם ומרת מלכה מבית גודמן. בגיל צעיר הצליח בעסקיו בתעשייה, והקים בית חרושת לבנים ובתי חרושת אחרים בווילצ'יקה, והתרנס מהר בגליציה כאחד הנדבנים הגדולים.

בנו זאב וולף התהנתן עם בתו של הרב ר' מאיר הכהן רפפורט, שהיה רב"ד בעיר קראקוב. הרב רפפורט, שהיה דור שביעי לנאות ר' שבתי הכהן בעל הש"ז, היה מפורסם בגליציה ונעשה לרב בגיל צעיר, ובקרקוב נעשה מהר למחמד קהילתו וביתו היה למרכז התורה.

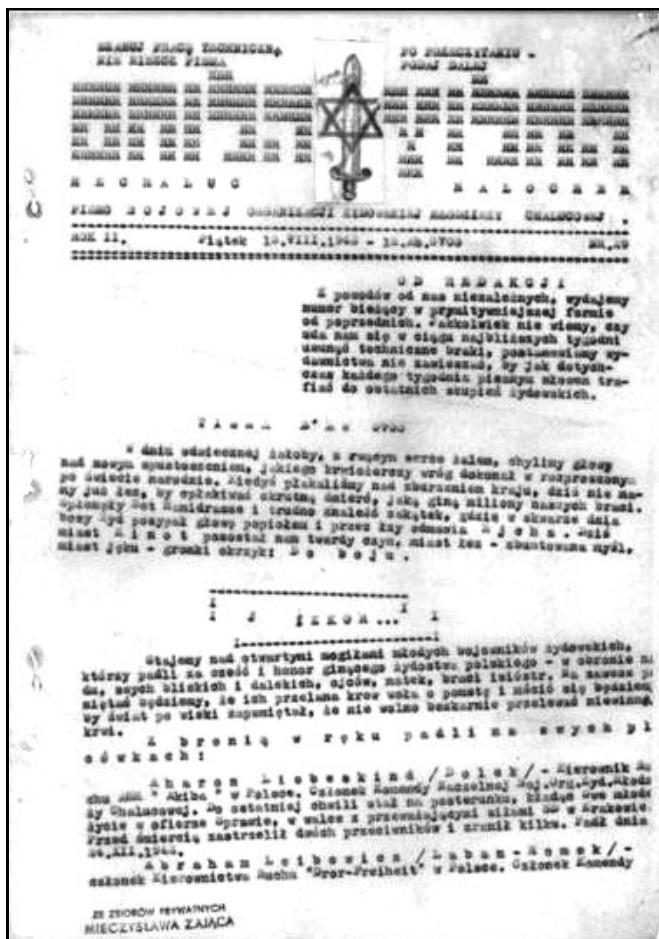
ר' זאב וולף פרידמן נולד בשנת 1879 בווילצ'יקה, ואחרי חתונתו עם מרת אסתר לאה רפפורט, התישב בקרקוב. יהודי קראקוב הכירוptic תיכף בכשרונותיו של ר' וולף פרידמן, ובשנת 1913 (תרע"ג) נבחר לפרנס הקהילה בקרקוב, ונשאר על ממשמרתו זו בבחירות שהיו אחר כך, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה.

בקהילת הצעיר בעסכנוטו ובידיעותיו בענייני כספים, כי היה סוחר נכבד, הציג לאגודות ישראל מיד אחרי שנסודה בקטוביץ, ושימש כסגן יוושר הראש שללה בעירו במשך שנים אחדות. בוגעד הפועל של אגודות ישראל היה חבר עד שהגרמנים כבשו את קראקוב.

שנפלה מלכת אוסטריה בשנת 1918, ויהודי קראקוב הקימו להם "מוועצה לאומית", נכנס ר' וולף פרידמן לתוכה כנציג אגודות ישראל. אז קמה לתchia פולין העצמאית וה"גיאוינט" האמריקאי העמיד وعد עצרה לגלאציה המערבית – ר' וולף פרידמן נעשה לחבר הנשיאות של וועזזה והתחיל בפעולה ברוחה להטיב מצבים של יהודים שסבלו מעוני.

עזרה לשרה שנירר

קראקוב הייתה עירiska של מוסדות החינוך "בית יעקב", שם גרה מחוללת התנועה, שרה שנירר, שחלמה לחנך את בנות ישראל

היהו אינן זר ואינו בן מوطן גלם. לא היה יכול להיות טעם במוותנו, אלמלא ההרגשה כי לאחר הסתלקותנו מהעולם יהיו הם היחידיים אשר יזכרו אותנו מתוך התרנשות אמיתית. מסיבה זו, גם לנוכח המות הווודאי... כל פעולה מצינו סוללת דרכ לחשוף בפני העם, מקדמת את בנינה של מולדת עצמאית... כאשר לא זכינו בפועל להשתתף בעבודות הבניין, נמלא לפחות כאן את תפקידינו ההיסטורי: עליינו להרים את קרנו של העם האובד ולהשסי את אותן הקלון של העבדות ולהעמידו בשורת עמיהם חופשיים ברוחם".

אכן, עצמה אידירה של דברים, עצמה אידירה של חלום. האם זו חבורת צעירים נורמליות או חבורה העוסקת בחלומות והזיות כאשר המות עורב להם מעבר לכל פינה או אף נכון יותר לומר כי המות כבר הכה בהם והם ממשיכים לחלום? אחרוני הלוחמים עוסקים בארץ-ישראל הכל כך רחוקה מהם, כאשר המות כבר טבח בהם בכל עוצמתו; מהיכן נלקחו עצמות הנפש הללו להאמין כי האובדן האישי שלהם אינו סוף הדרך של העם היהודי, שהחימתו היא תרומה קטנה אך חיונית לבניית מולדת עצמאית?

וכן, הם הבינו עוד דבר. הם הבינו כי הם הולכים להילחם עבור שלוש שורות בהיסטוריה כדיבריו של דולק מפקד הארגון וכי רק מי שנוגע בנושא הגודל הזה יידע לזכור אותם בהתרגשות אמיתית.

ואנחנו זוררים אותם בהתרגשות רבה.

מודיע גבעון

המוות מסביב והם בשליהם

גטו קראקוב כבר חוסל, ממחתרת "החלוץ הלוחם" נותרו רק כמה אודים מוצלים מאש אשר עדין אין מותרים, ממשיכים לومר, לזעוק, לצעק. וגם כשבעצם אין כבר אל מי לצעוק, שימק ממשיך להוציא את "החלוץ הלוחם".

עצם התופעה הזאת של הדפסה והפצה של בטאוניה "החלוץ הלוחם" לאחר חיסול הגטו בקרקוב במרץ 1943 היא כשלעצמה תופעה מדהימה, אך כשנוברים בתכני "החלוץ הלוחם" של אוטם ימים, הפליאה והתמייה נסקיים לשחקים.

שמעון (שיימק) דרגנר מדפיס בהתלהבות אדירה במכונת כתיבה, במקומות מסתורו, גילוון לאחר גילוון. מתי מעט בלבד נותרו עדיין בחיים, אך הוא כותב. למי, למה, מה מטרתו? הייתכן שהוא כותב זאת רק כדי שהדורות הבאים יוכלו לדעת תחרשותיו? האם הוא מנסה להזכיר לנו תחרשותיהם של חברי מימייהם האחוריים? והוא לא מתוקף מעמדו באירגן ובבודאי מתווך אישיותו ידע הרבה על מחשבות חבריו. ואולי הוא אכן יכול שלא לכטוב היה וASHOT האהובה גוסטה/ יוסטינה כותבת גם היא בעוצמה רבה?

שמעק כותב הרבה על מה היה, על מה אבד, על חיסולו הפיזי של העם היהודי אך גם על אובדן של התרבות היהודית בעלת העוצמה האדירה. הוא כותב בלהט רב על ראיית העבר כבעל חשיבות מכרעת לעתיד כאשר בעצם כבר אין לו למי להפנות הדברים, אבל הוא כותב וכותב. המות הכה ומכה סביבו, אך הוא בשלו – זעוק.

אבל בתוך כל ראייתו בפרטאותיה כאילו היסטורית על כל שקרה, ועל מה צריך היה ל��ות ולא קרה, הוא עוסק גם בנושא נוסף שחשיבותו היא אידירה לחברות הערים החלומים, הגיבורים, הלוחמים של מלחמת "החלוץ הלוחם". ויש להניח שהדברים הללו הנקתבים לאחר מותם של רוב חברי המחתרת משקפים היבט הילך רוח ששרר ביןיהם כאשר ישבו עדיין ייחודי בחבורה ודיברו, שוחחו וחדרו. כן, חלמו על ארץ ישראל!! המות מסביבים וארץ ישראל היא גורם מוביל אצלם באידיאולוגיה כשם שהיא מוביל מרכזיזם מוטיבציה. התופעה היא הרבה יותר ממדהימה כאשר שמיים מצד אחד את ראיית המות והכלוון ומצד שני את החלום אותו לא יזכו להגשים.

בגילוון "החלוץ הלוחם" מספר 29 מיום 13.8.43 (חצ'י שנה לאחר חיסול הגטו וכמעט 8 חודשים לאחר חיסול מרבית חברי הארגון) כותב שיימק דרגנר על שני הצדדים המוזכרים לעיל ומחבר במופלא בין שואה ותקומה, בין אובדן ותקווה.

העוצמה בכתיבתו כאן היא החלום!! בין השאר הוא כותב: "ומי יודע מה היה עתידה של היהודות אלמלא היישוב בא"י שהתבסס לפני פרוץ המלחמה בהגיעה לחצי מיליון ואשר עכשו עליה המספר למיליוון. אותו גרעין של מדינת היהודים מהוועה ערובה לתחיית העם... לכן קל יותר למות מתוך הכרה כי שם פועמים עדיין חיים יהודים אמיתיים, כי קיימת פינה בעולם הרחב אשר בה

שצולמה שנה אחרי שנכנסה ללבולין וראתה את מיידנק, היא נראית כאלו התבגרה בעשור. המלחמה שרטטה על פניה את הזועות שראתה.

זמן קצר אחרי הגיוסAMI התאהבה בקצין פולני בשם פרנצישק דרקס, מבוגר ממנו ב-14 שנים. הם עבדו ביחד במפקדה, היא כמתורגמנית לגרמנית ורוסית, והוא כראש אגף המבצעים. באוגוסט הוא הועלה בדרגה לתת-אלוף וקיבל את המשימה להוביל את הכוח הפולני בנינו, קרב שהיה אסון מתחילה ועד סוף.

גודז החיבור לא היה מאומן די, שכן חיליו גויסו אך חודשים ספורים קודם לכן. בלילה שלפני הקרב ערכו תריסר חילילים פולנים לצד הגרמני, ומסרו פרטים על המתקפה המתוכננת לבוקר. שעה לפני הקרב הגיעו מישחו את הרדיו היחיד של דרקס, וכך אי אפשר היה לתקשר עם המפקדה. שתי דיביזיות סובייטיות משני האגפים לא הctrpto לקרב, כתמוכן. חילילים וטנקים נתקעו בבוץ מכיוון שהגנרטלים שתוכנו את הקרב לא ידעו על ביצח בדרכן. בנוסף לזה, החילילים הפולנים חטפו אש ארטיליריה מכוחותיהם, שגרמה לפאניקה.

גנרל ברלין חיפש אשימים ונחוץ בדרך. שמועה הגיע אליו שדרקס נשא את החילילים ונראה עםAMI בזמנם הקרב. ברלין רצה מידית לתקן לדרקס כדור בראש. דרקס נמצא מקלט במפקדה הסובייטית. שבוע אחרי נערך משפט שדה, שבו הועלה שמה שלAMI. דרקס נמצא חף מהאשמות נגדו, כולל האשמה שהוא נטה את העמדת בזמנם הקרב. שמה של אירנה יונג טוהר.

שלAMI מובלעת על הקנבס. מהעבדה הזאת צמח פרויקט שלם. התערוכה "מוסקבה ועד ברלין" הוצגה בישראל ומוצגת גם בקרקוב בMSGART פסטיבל התרבות היהודית בעיר. תהיה זו חזרה אחרי המות עבורה אירנה יונג, לעיר ממנה ברחה לפני 80 שנים.

בקיץ 1940 גורשה משפחתי יונג על ידי הסובייטים למחלנה עבודה, משפחתו אחת מונה 1.2 מיליון פולנים שנכbsו על ידי מאזרירים פולנים שנכbsו על ידי רוסיה. שנה קודם המשפחה ברכה מקרקוב לבוב. לפי החוק הם היו חייבים להיות בעלי אזרחות סובייטית. סבי, עורך דין שילם יונג (משרדו היה ברחוב טומשוב 9 סירב, ולך חילילים דפקו על דלתם בחצר הלילה ואספו להם לאירוע בתוך חצי שעה את מטליהם. סבתה האלגנטית, קלרה יונג, שעוד פרוץ המלחמה התגוררה בככר המרכזית של קרכוב, פרצה בבכי, וסבי ענה לה תשובה, שבדיעבד נשמעה כנבואה: "אל תבכי", הוא אמר. "האנשים שמרחמים עליינו עוד יקנאו לנו. אומנם לבוב נמצאות תחת שלטון סובייטי, אבל הגרמנים יגיעוכאן, וכך יש אוקראינים".

בדיקון שנה אחרי היטלר הפר את הסכם ריבנטרופ-מולוטוב, ותקף את רוסיה במצבע ברברוסה. איש מקровי המשפחה שנשארו בלבוב לא שרד את הפוגורומים האוקראינים ומכונת המות הגרמנית.

קבוצת קומוניסטים פולנים, הודיעה באביב 1943, על הקמת צבא פולני תחת פיקודו של הצבא הסובייטי, על מנת להילחם בגרמנים. לצבא זה קיבלו גם יהודים ובפברואר 1944 היו היהודים מעלה מ-20% מכוחו.

"אחד מתנו חייב לשחרר את המולדת", אמר סבי. הוא היה מבוגר מדי, דודי צער מדי, ובכך המשימה לשחרר את פולין נפלה עלAMI, בת 22. היה לה משעטם בחור הנידח עליה, והיא התגייסה לחשך. היא אולה, ונסהה למחנה האימונים בערך 185 קילומטר צפון מזרחית ממוסקבה.

בתמונה שלAMI שצולמה כשתתגייסה, נראית בחורה צעירה במדים הגדולים מדי למידתה, וחיה בישני על פניה. בתמונה אחרת,

קרקוב-רוסיה-ברלין של אירנה יונג

AIRNA YONAG MKRKOV HOAASHMA, BEKEFION, BHFSD HZOROV BIYTOR SHL TZABA FOLNI BUMCHMUT HULOM HSHNIA. ZO HIIA HKRB UL HCFER LNINNO BBIALROOS-B-12 BAOKTOVR 1943, SHVO HCOCHOT HZOROVIM SPFO ABIDOT KOSHOT. SHBU ACHR HKRB SHMA HULUA BMASHFT SHDA VHEIA NKHTA MCL ALASHMA.

LA HIIYTI YODAAT UL HMKRAH HZHA BHCHI AMI ALMLA HUVADE SHBENOT H-90 NMCAO BFCH ZBL BOVRSHA MSMCIM YSHNIM SHL MASHFT HSADA SHHOUBR LUHVTONAI TLOVIZHIA FOLNI. HSMSCIM MSFRIM UL HTBOSA HAOMLLAH SHL TZABA FOLNI BLNINO, VAT CHLKA HSOLI SHL AMI.

HMKHR SHL HISTORIYA TZBAIT SHL AMI BCBA, SHNOSD BBRIT HMOUCOT B-1943 THATH PIKODU NGRIL YIGMONOT BERLIN, CHAL BKUKBOT TURVOT OMNOT SHCHNTI UL HNSHA. AMI CTBHA USHROT MCHTBIM MHAZOT LHHORIH, PLITIM FOLNIM MKRKOV, SHOCHRORU MCHANAH UBODA SOVIETI. MCHTBH SHMACHTA SHMERA CL MCCAB, CL MASHMACH, AFILU BZMN MLCHMA, HIIA LI AZUR USHIR SHL MIDU. AMI HIIA BINI HYOUDIM HRAOSHIM SHNCSNO LPOLIN LKRAAT SOF HMLCHMA.

CBBR HMISHA HODSHIM LPFOLIN UM TZABA, AMI AT HGBOLOL LPOLIN UM TZABA, AMI YDUA UL HGOROL HTORGI SHL YHDOT FOLIN. BMCHTB LAACHIA HZUER MMENA CTBHA B-23 BPBVAR 1944:

"BCBL HULOM HGDOL HZHA NSARNU RK ARBUTUNO. SHAR HMFACHNA NRACHA BAOPN HCY ACZO SHAFER LTAA. ANCHNO SHICCHIM LSARHAT MA-3.5 MILION SHUDIIN BHCHIM. ANI LA AOCHEL LHIZOT CAN BUHID. BN ADAM CRZK LHHOT CHSR LB CDI LZCUD UL HCHORBN SHL MA SHHIA PUFM HCY AHOB ULINU, UL BTT KBROTH SHL ALCHIN. SLA YIIH LK ASHLIOT AO CHLUMOT UL MOLDAT ALIYA TOCOL LZHOR. ZO HKBVR SHL UMANO. ANIN LN PFA MKOM. BINNTIM HWRUNO UD LA YODAIM AT HAMTA."

AT HPROIKUT UL HTEURVKA HTHLFTI LPFI CIHNA, BIOM HZICKRON LSHOA. AMNIM RIBIM BNI "HZDOR SHNI", MATMODIM, BMOKDM AO BMAOCH, US HCKAB. HTMONA SHCIRTI BAOTTO, YOM 'BAH MAHBTN. FISOT MHAMILIM

קרקוב-רוסיה-ברלין של אירנה יונג (המשך)

שכיסה את שולחן הכתיבה העתיק של ריבנטרוף, אותו שולחן עליו חתום ריבנטרופ מסמכים עבור היטלר.امي בקשה את העור ואיזה חיליגן לא' לאירנה יונג היפיפיה? כאשר חזרה לפולין תפירה לעצמה זוג מגפינים מהעור, ניצחון סימלי.

היא ודודקס נשארו יחד עוד שנתיים אחרי המלחמה. הוריה ואחיה שחזרו לפולין ב-1946, יחד עם פליטים פולנים אחרים, עוד הספיקו להכיר את דרכם. המשפחה לא רצתה לחזור לקרקוב, ולחחות את הכאב שלא לראות פנים מוכרים. אמי שכירה דירה מרוחתת בקטוביץ. מכיוון שזאת הייתה דירת קרקע עם חלון לרוחב, הם תלו צלב על הקיר אחריו שני יהודים, רופא ועורץ דין, נרצחו. סבי נפטר בקטוביץ באפריל 1948 ונפטר בבית הקברות היהודי בעיר. אמי עלתה לאرض שנתיים אחרי שבתי האלמנה עלתה בעקבותיהם. רק דודי נותר בפולין. הוא אימץ את דרכיה של אמי, ב麥כתש כתבה בזמנו המלחמה: "אם אתם רוצחים להישאר בפולין תהייו חייכים לנתק כל קשר עם העם היהודי". הוא שינה את שמו מינוג לירוצקי והחביא את זהותו היהודית.

אמי חיה בעבר. לא העבר של מחנה העבודה הסובייטי או העבר הצבאי. היא דיברה יותר על קרקוב של לפני המלחמה. הייתה מוקפת עתיקות שהזיכרו לה את בית הילדיות בכיכר המרכזית מספר 24. בין העתיקות, הפורצלן הסיני, הציורים מהמאה-17, הפריטים הכימיים לה היו אלו שחליצה משכנים בקרקוב שלהם חפצים כאשר משפחתי יונג ברחה.

שללה קופף

לודז'ה הלה כמה שיטור מהר" (היא היגרה לאראה"ב עוד לפני המלחמה).

ב-26 לינואר 1945 היא כתבה:

"סלחו לי על התכוותם הקמצנית. אני לא מסוגלת לכתוב הרבה מכיוון שאחננו זזים קדימה כל הזמן. היתי בורשה. העיר הפכה לעי חורבות. לא ראייתי בעיר הבירה אפילו בניין אחד עומד. בין ההיסטוריה האלה הפולנים חופרים ומחפשים דברי ערך. הם חושבים שהם ימצאו אוצרות שהיהודים השאירו מתחת להריסות. התחנהות הזאת לא מראה דברים טובים על הפולנים.

אטמול הינו עיר קטנה בשטח הגנאל גוברמן, והיום אני נמצאת כבר ברייך השלישי. היום ראייתי גופות רבות מושחתות של גרמנים מונחות בערימה בכיכר העיר. עמדתי וצפיתי בשמחה פרועה. עכשו הם אילו שבורחים מאנו, הם אלה שסוחבים את חביריהם נשע על כתפיהם וכורדים להם קברים. עכשו אנחנו מסמנים את השבויים בצלבי קרס, כמו שהם שמו עליון, היהודים, את הטלאי הצחוב... מקרים אט כל הפלקડויטש לעבוד וחבל שלא מחסלים אותם.

קרקוב שוחררה. אנסה לבקש רשות מהפקיד לנסוע בהקדם לקרקוב. אולי אצליח לקבל חלק מהדברים שנגנוו מכם. היה שווה לשroud כדי להיות עד להרגע הזה ולהזות בגרמנים בתבוסתם. הרכבת מתינו ואני חייבת לווז. נשים אתי האהוב. אירנה"

הצבא הגיע לברלין כשביעין התרחשו קרבות מרוחב לרוחב. בפאתי ברלין נכנסו חיילים מהצבא הפולני לויליה של שר החוץ הנאצי יוואכימ וו ריבטרוף, ואני אtam. אחד מהחיילים לקח סכין וחטך את העור

משפחתי יונג הייתה משפחה מותבולת. לפני המלחמה לא ביקרהAMI מעולם בבית הכנסת, ולאחיה לא ערכו טקס בר מצוה. באחד המכtabים שלה היא חתמה: "אני הולכת לשחרר את פולין עבורה. נשים אתי, אירנה"

גישהה כלפי מולדת השנתנה לחולטיין שנכנסה לפולין והוא הزادעה מהאונטישמיות. ב-28 באוגוסט 1944, כשהצבא מMOV: בצד השני של הנהר ויסלה, כתבה:

"הבעיה היהודית" כבר לא קיימת. למרות שהחברה לא מאושרת מכ-סקומץ יהודים כן הצליחו לשרוד, הם יצטרכו להשלים עם זה. אני מספרת לכל אט זה רק פרומיל מן הספרור כלו. את כל זאת אני מספרת כדי שייהה לכם מושג מהמצב ותוכלו להתנהג בהתאם.

אם אתם רוצים להישאר בפולין, תצטרכו להינתק מכל קשר שהוא לעם היהודי. אם תחלטו לנסוע מפולין, תוכלו להישאר יהודים. נשים אתי, אירנה"

ב-4 לאוקטובר היא כתבה: "אני נמצאת כת במרחק של 6 ק"מ מווישה, ובכל יום אני מתודעת מחדש לכל הפשעים מהם ביצעו.

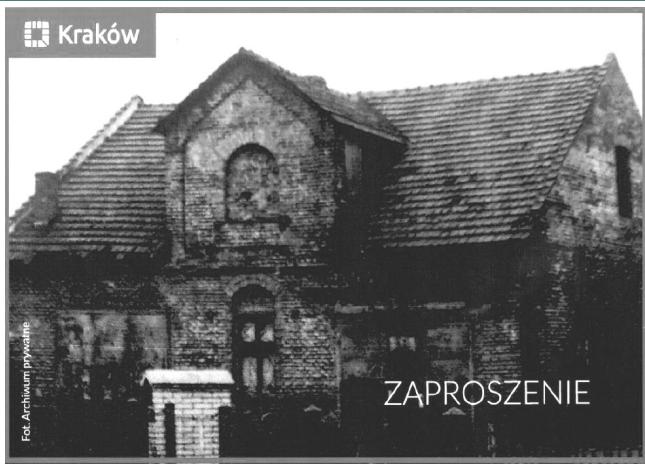
עבורי הפשע הכى גדול זה הרצח של אחינו היהודים. ועכשו, אחרי כל מה שקרה, החברה הפולנית סבורה שאפילו רג'ל היהודי אחת לא צריכה להישאר בפולין. הם אומרים שהיטילו ביצע הרבה פשעים, אבל עשה דבר אחד טוב בזה שרצה את היהודים. זאת הדעה הרווחת בחברה הבלטי מוסרית הזאת הרקובה עד היסוד. שלא והוא לנו שום אשלויות.

אני מנתקת את אמא ואבא ואתי היקר. הוא צריך להתחיל ללמידה אנגלית מיד. הפתרון הוא להגיע

שלט לזכר בית הכנסת בסבושוביצה

ביום שני 24 ביוני יתקיים טקס הצבת שלט במקום בו עמד בית הכנסת של סבושוביצה Swoszowice הרובע הדרום של קראקוב. הטקס יתקיים בנווכחות מר תאוש יעקובוביץ, ראש הקהילה היהודית של קראקוב, ומר דומיניק גלס, חבר מועצת המחווז שפועל במרץ רב להנצחת הקהילה היהודית המקומית.

בסוף המאה ה-19 החלו היישובות של יהודים במקומות, רובם היו יהודים מ Krakow וסביבותיה. בתחילת 1929 נחנך בית הכנסת המקומי, שהיה סניף של הקהילה היהודית בפודגוריצה, ורב המקום היה מוטל פרנקל. המבנה היה בן קומה אחת, ובפנים עיטורים וכייל קודש. עשר שנים היה המקום הו מה יהודים, עד פרוץ המלחמה.

קואכאים כותמיים,

רבeka צנגן בבית צנגולד, ילידת קראקוב, מבקשת את עזרתכם במידע על גורלו של אחיה. וכך היא מותבת:

"לפני המלחמה משפחتنا גרה ברחוב מיוזובה פינת רחוב בויזובה 22. במרץ 1941 הועברנו לגטו קראקוב, ואבי, יונה צנגולד, ואחי, אברהם רומק צנגולד, עבדו במפעל גרמני לצבעים (TWA) מחוץ לגטו ואמנם יש לנו שם בלילו".

במרץ 1943 גורשנו אמי ואני לפולשוב; אבי ואחי המשיכו לעבוד במפעל לצבעים, עד שאנו גות הורה לכלום לחזור בתום יום העבודה מהמפעל לリンנה במחנה בפלשוב. באחד הימים, באוגוסט 1943, הצליחה קבוצה של עירירים לבסוף בדרך חזרה מהמפעל לפולשוב. כעונש על כך ירו בגברים שחזרו לפולשוב, אבי היה בין הנרצחים באותו יום בחודש אוגוסט, ואילו אחיו אברהם, בין הבורחנים, אך עקבותיו נעלמו ועד היום אין לנו מידע על מה עלה בגורלו.

האם יש מישחו שזוכר את האירוע
יכול לשפוך אור ולהוסיף פרטים?

רבeka צנגן בבית צנגולד

בקראקוב פועלת, מזוה מספר שנים, קרן "פולניה" Polania, שטרתה לשמר את התרבות והמסורת של יהודי קראקוב. הקרן מתכוננת לקים השנה, בספטמבר, אירועים במסגרת "קראקוב היהודית לאחר המלחמה - גשרים בין העבר להווה".

האירועים, בעלי אופי חינוכי ותרבותי, יתקיימו ביום שישי וראשון, ה-13 וה-15 בספטמבר 2019, ובמסגרתם יתקיימים מפגשים עם ניצולים, קונצרטים בבית הכנסת הטמפל, הרצאות על המצב הפוליטי והחברתי לאחר המלחמה ועל גלי הגירה של יהודים מפולין. במהלך המפגשים יעשה נסיוון לדון בשאלות מודיעין השורדים שהזרו לבתיהם לא יכולים היו להשאר בפולין ולשകם את חייהם במלותם זו, ובנוסף - הפסדים החברתיים, כלכליים, תרבותיים ורוחניים שנגרמו כתוצאה מההגירה ההמוניית של היהודים.

בין צללי עיר

מאיר בוסאך

ספרים, רבותי, ספרים

הספר "בין צללי עיר" פורש לפני הקורא את סיפורי העיר קראקוב היהודית והאגדיות, בתפארתה ובחרבנה.

המחבר, מאיר בוסאך, בן העיר שחי בתוכה, נשם, חקר ואהב את העיר, מתראר בשפה עשירה את בני העיר היהודיים, אמוניותיהם, אהבותיהם ומאבקיהם. המחבר, שהיה שותף פעיל כאיש עיר, בחים היהודיים התוססים בעיר, מחה ביד אמן את דמיוניות הרב-גוניות של העיר ואת המציאות היהודיות הרווחה אמונה ואיתאולוגיות נושמות וمتפתחות.

הספר פורש לפני הקורא את הוותיקות היהודית שבה משמשות ייחדיו מעורבות ואחריות קהילתית יחד עם שאיפות אישיות. החבורה היהודית מתגלת כאכפתית ומסורה ליהודים, לחיים היהודיים ומהותם, אך גם לסביבה הכללית.

ד"ר יוסף אוטינגר, הרופא וההיסטוריה

לפני 201 שנים, במאי 1818 נולד יוסף אוטינגר Józef Oettinger רופא, היסטוריון רפואי, והיהודי הראשון שהיה פרופסור באוניברסיטה היגלונית. אוטינגר התயיתם מהוריו כשהיה בן 5, וגדל על ידי דודו, הסוחר יעקב אדרל שגר בקז'ימייז'. לאחר ששימש את לימודי ביגנסיה, החל ללימוד בפקולטה לפילוסופיה באוניברסיטה, ולאחר שנתיים החל בלימודי רפואי. בשנת 1843 קיבל תואר דוקטור רפואי, וכעבור שנה הוא החל לעבוד בבית החולים היהודי בקרקוב.

במהלך "אביב העמים" ייצג את האינטלקטואלית היהודית המתקדמת בזעם הארץ, והאמין בצוරך להילחם עם הפלנים למען עצמאות המולדת. אוטינגר דגל בשוויון אוניברסלי וזכויות שוות לכל, ללא הבדל מוצא ודת, והטיף לחברים משותפים עם הפלנים.

בשנת 1873 הענק לו תואר פרופסור. הוא נפטר ב-2 באוקטובר 1895, ונקבר בבית העלמי היהודי ברחוב מיאודובה, קראקוב.

התצלום הוא מאוסף הספרייה של האוניברסיטה היגלונית.

